AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

AZƏRBAYCAN TARİXİ

FƏNN PROQRAMI

İxtisasın şifri və adı: 050212 - Hüquqşünaslıq

Əyani təhsil
(bakalavr hazırlığı)

BAKI- 2018

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
DAXİLİ İŞLƏR NAZİRLİYİ
POLİS AKADEMİYASI

AZƏRBAYCAN TARİXİ

FƏNN PROQRAMI

İxtisasın şifri və adı: 050212 – Hüquqşünaslıq

Əyani təhsil
(bakalavr hazırlığı)

Fənn proqramı Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyinin 41 saylı 22.01.2014-cü il tarixli əmri ilə təsdiq edilmiş, əlavə və dəyişikliklərlə yenidən nəşr olunmuşdur.
(Polis Akademiyasının Elmi Şurasının 2 saylı, 21.12.2017-ci il tarixli iclası)

B A K I 2018

Tərtib etdilər:	İctimai elmlər kafedrasının rəisi, polis kapitanı	**R.M.Məcnunov**
	İctimai elmlər kafedrasının baş müəllimi, polis kapitanı	**R.Y.Qasımov**
Elmi redaktor:	DİN-in Polis Akademiyasının rəisi, polis general-mayoru, h.ü.f.d.,dosent	**N.T.Əliyev**
Rəyçilər:	DİN-in Polis Akademiyasının "Dövlət və hüquq nəzəriyyəsi" kafedrasının rəisi, polis polkovniki, əməkdar müəllim, dosen	**C. Süleymanov**
	AMEA-nın A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun "Əliyevşünaslıq" şöbəsinin baş elmi işçisi, t.ü.f.d.	**A. Balayev**
	AMEA-nın A.A. Bakıxanov adınaTarix İnstitutunun "Azərbaycanın orta əsrlər tarixi" şöbəsinin elmi işçisi, t.ü.f.d.	**D. Əzimli**
	AMEA-nın A.A. Bakıxanov adına Tarix İnstitutunun "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti" şöbəsinin baş elmi işçisi, t.ü.f.d	**K. İsmayılov**

GİRİŞ

Gənc nəsildə milli şüurun formalaşdırılması, onların hərbi-vətənpərvərlik ruhunda tərbiyə edilməsi sahəsində "Azərbaycan tarixi" fənninin müstəsna rolu vardır.

Tarixi inkişafın müxtəlif pillələrində xalqın keçmişi, dili, məişəti, təfəkkürü, tarixi coğrafiyasının, iqtisadi, mədəni və siyasi inkişafının öyrən "Azərbaycan tarixi" fənni göstərilən məsələlərlə bağlı konkret elmi nəticələr çıxarmaqla müvafiq elm sahələrinin inkişafına yardım göstərir. Görkəmli Azərbaycan tarixçisi A. Bakıxanov tarix elmi haqqında yazırdı: "Tarix elə bir danışmayan natiqdir ki, sələflərin vəsiyyətlərini bütün təfsilatı və təriflərlərlə xələflərə bildirir, ehtiyac və rifah səbəblərini, tərəqqi və tənəzzül yollarını anladır. Gələcəkdə törəyə bilən əhvalatı keçmişin libasında insanların ibrət nəzərinə çatdırır".

Hər bir elmin insan cəmiyyətinin maddi və mənəvi inkişafında əhəmiyyəti olduğu kimi, "Azərbaycan tarixi" fənninin də öyrənilməsini bir sıra mühüm amillər zəruri edir:

- Azərbaycan tarixi kursunun ən əsas əhəmiyyəti ondan ibarətdir ki, xalqın yaddaşının möhkəmlənməsinə kömək edir, tarixi keçmişimiz barədə təsəvvür yaradır.
- Azərbaycan ərazisində tarixən mövcud olmuş etno-mədəni durumun aşkar edilməsinə imkan yaradır, başqa sözlə, xalqın etnik və dil köklərini müəyyən edir.
- Azərbaycan ərazisində mövcud olmuş dövlətlərin inkişaf tarixini ardıcıl şəkildə nəzərdən keçirərək dövlətçilik tariximiz, onun kökləri və inkişaf meylləri haqqında təsəvvür yaradır.

- Azərbaycan xalqının əsrlərlə apardığı azadlıq mübarizəsi, xalqın yetirdiyi qəhrəmanlar, sərkərdə və dövlət xadimlərinin həyatlarının öyrənilməsi gənc nəsildə vətənpərvərlik hisləri formalaşdırır.

Hər bir gənc, ixtisaslı mütəxəssis olmaqla yanaşı, eyni zamanda öz vətəninin tarixini də dərindən bilməlidir. Öz vətəninin tarixini bilməyən gənc ölkəsini lazımınca sevə bilməz.

“Azərbaycan tarixi” fənni kursantların gələcəkdə yüksək mənəvi əxlaqi keyfiyyətlərə malik vətənpərvər bir şəxsiyyət və zabit kimi yetişdirilməsində misilsiz rol oynayır. Qeyd etdiyimiz yüksək mənəvi dəyərləri özündə cəmləşdirən bu gününün kursantı – gələcəyin polis zabiti cəmiyyətdə ictimai təhlükəsizliyin, dövlət maraqlarının və insan hüquqlarının qorunmasına öz töhfəsini vermiş olacaqdır.

Tədrisi 75 saat həcmində nəzərdə tutulan “Azərbaycan tarixi” fənni üzrə fənn proqramı 16 mövzudan ibarətdir. Hər bir mövzuya seminar məşğələləri üçün müzakirə olunacaq problemlər, o cümlədən zəruri ədəbiyyat siyahısı da əlavə edilmişdir.

TEMATİK PLAN

	Mövzuların adı	Mövzuya ayrılış vaxt	Mühazirə	Seminar	Kollokvium
1	**2**	**3**	**4**	5	**6**
1	Azərbaycan ərazisində ibtidai icma quruluşu, tayfa ittifaqları və erkən dövlət qurumları	**2**	**2**	**-**	
2	Azərbaycan ərazisində qədim dövlətlər.	**4**	**2**	**2**	
3	Azərbaycan III-VII əsrlərdə. Feodal münasibətlərin yaranması.	**2**	**2**	**-**	
4	Azərbaycan Xilafətin hakimiyyəti dövründə	**4**	**2**	**2**	
5	IX-XII əsr Azərbaycan feodal dövlətləri.	**6**	**4**	**2**	
6	Kollokvium				**2**
7	Azərbaycanda monqol əsarəti	**2**	**2**	**-**	
8	Azərbaycan XIV əsrin sonu – XV əsrdə	**4**	**2**	**2**	
9	Səfəvilər dövləti	**6**	**4**	**2**	
10	Azərbaycan XVIII əsrdə	**6**	**4**	**2**	
11	Azərbaycan XIX əsrin I yarısında. Azərbaycanın bölüşdürülməsi	**6**	**4**	**2**	
12	Kollokvium				**1**
13	Azərbaycanda kapitalist münasibətlərinin	**2**	**2**	**-**	

	meydana gəlməsi				
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
14	XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatı	**6**	**4**	**2**	
15	Müstəqillik ərəfəsində Azərbaycanda siyasi vəziyyət	**4**	**2**	**2**	
16	Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti	**6**	**4**	**2**	
17	Azərbaycan XX əsrin 20-90-cı illərində	**6**	**4**	**2**	
18	Kollokvium				2
19	Müstəqil Azərbaycan Respublikası	**5**	**4**	**2**	
	CƏMİ:	**75**	**46**	**24**	**5**

- **"Azərbaycan tarixi" fənni üzrə Polis Akademiyasının ümumi kitabxanasında mövcud olan dərsliklər və dərs vəsaitləri:**

1. Azərbaycan tarixi. Dərslik.(S. Əliyarlının red. ilə). Bakı, 2009
2. Azərbaycan tarixi. Dərslik. Z.Bünyadov və Y.Yusifovun redaktəsi ilə. I cild. Bakı,1994
3. Azərbaycan tarixi, 7 cilddə. Bakı, 2007. I-VII cildlər. (təkrar nəşr)
4. Azərbaycan tarixi. Mühazirələr toplusu (dərs vəsaiti). Tərtib edənlər: T.Əliyev, R.Qasımov, R.Məcnunov. Bakı, 2014
5. İ.Məmmədov, Ç.Məmmədov. Azərbaycan tarixi (XIX əsr-XXI əsrin əvvəlləri). Mühazirələr kursu. Bakı, 2010

Mövzu 1. Azərbaycan ərazisində ibtidai icma quruluşu, tayfa ittifaqları və erkən dövlət qurumları

Vaxt –2 saat
Mühazirə - 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Tarix elmi haqqında anlayış. "Azərbaycan tarixi" kursunun predmeti və vəzifələri. Tarix elminin metodologiyası, tədqiqat metodları. "Azərbaycan tarixi" kursunun əsas problemləri və bölmələri.

Azərbaycanın təbii-coğrafi şəraiti. "Azərbaycan tarixi" anlayışına daxil olan coğrafi məkan. "Azərbaycan" adının etimologiyası. Azərbaycan tarixinə dair mənbələr.

Azərbaycan tarixinin öyrənilməsinin zəruriliyi və əhəmiyyəti.

İbtidai icma quruluşunun səciyyəvi xüsusiyyətləri və mərhələləri. Azərbaycan ərazisində ilk insan sürüləri. Ulu icma. Qədim daş dövrünün mərhələləri və abidələri. Azıxantrop ("Azıx adamı"). Quruçay mədəniyyəti. Homo sapiyens (ağıllı insan). Qəbilə icmasının meydana gəlməsi. Anaxaqanlığı (matriarxat).

Mezolit dövrü. İstehsal təsərrüfatına keçidin əsasının qoyulması. "Neolit inqilabı". İstehsal təsərrüfatının formalaşması. Eneolit dövrü. İlk metalla tanışlıq. "Toxa əkinçiliyi".

Erkən tarixi dövrlərdə, ibtidai insan sürüsü mərhələsində Azərbaycan sakinlərinin mənəvi aləmi. İnsanlar arasında birgəyaşayış qaydalarının yaranması və inkişafı. İlk dini

təsəvvürlər. Axirət dünyasına inam. Səma cisimlərinə inam. Dəfn adətləri. İbtidai incəsənət.

Tunc dövrü. Ataxaqanlığına (patriarxat) keçid. Birinci ictimai əmək bölgüsü. Əkinçi və maldar tayfalar. İkinci ictimai əmək bölgüsü. Sənətkarlığın inkişafı. Erkən şəhər mərkəzlərinin yaranması. Yeni təsərrüfat sahələrinin yaranması və inkişafı. Sosial və əmlak bərabərsizliyinin meydana gəlməsi və dərinləşməsi. İri tayfa ittifaqlarının yaranması. Dəmir dövrü və təsərrüfatın inkişafı. İbtidai icma quruluşunun dağılması.

E.ə. III-II minilliklərdə Azərbaycanın etno-siyasi xəritəsi. Azərbaycan ərazisində ilk tayfa ittifaqları. Erkən dövlət qurumları: Aratta, Kuti və Lullubi. İlk dövlət qurumlarının qədim İkiçayarası ilə qarşılıqlı münasibətləri. İkiçayarasında kuti hökmranlığı və onun xüsusiyyətləri. İlk dövlət qurumlarının süqutundan sonra Azərbaycanda siyasi vəziyyət. Turukki-Assur savaşları. Qədim Azərbaycan tayfalarının Assuriya dövlətinin işğalçılıq siyasətinə qarşı mübarizəsi.

Mövzu 2. Azərbaycan ərazisində qədim dövlətlər

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

E.ə. I minilliyin əvvəllərində Cənubi Azərbaycanın siyasi xəritəsi. Urmiya gölü hövzəsində müstəqil siyasət yürüdən vilayətlərin meydana gəlməsi. Zamua vilayəti hökmdarlarının birləşdirmə siyasəti. Manna dövlətinin meydana gəlməsi. İranzu və Mannada mərkəzləşdirmə siyasəti. Assuriya ilə

ittifaq. Urartu təcavüzünə qarşı mübarizə. Ullusunu dövründə Mannanın xarici siyasəti. Mannanın qüdrətli dövlətə çevrilməsi. Manna ərazisində kimmer, iskit və sak tayfalarının məskunlaşması. Mannanın müstəqil xarici siyasət yürütməsi. Ahşeri. Manna dövlətinin süqutu. Manna mədəniyyəti.

Azərbaycan Midiya və Əhəməni dövlətlərinin tərkibində. Makedoniyalı İsgəndərin Şərqə yürüşü və Əhəməni imperiyasının süqutu. İsgəndər imperiyasının süqutu və Azərbaycanda müstəqil dövlətlərin meydana gəlməsi. Atropatena dövlətinin yaranması. Atropatena dövlətinin Parfiya və Roma ilə münasibətləri. Atropatenanın təsərrüfatı, ictimai və dövlət quruluşu.

Qədim Albaniya dövləti. Qədim müəlliflər Albaniya və albanlar haqqında. Albaniyanın ərazisi və sərhədlərinə dair əsassız erməni iddiaları. Albaniyanın əhalisi, ərazisi, inzibati və siyasi quruluşu.

Albaniyanın təsərrüfat həyatı, şəhərlər və ticarət. Qonşu ölkələrlə siyasi əlaqələr. Roma işğalçılarına qarşı mübarizə. Şimal tayfalarının Albaniyaya yürüşləri.

Atropatena və Albaniya mədəniyyəti. Əhalinin dini inancları. Memarlıq. Ellinizm mədəniyyəti və Azərbaycan.

Mövzu 3. Azərbaycan III-VII əsrlərdə. Feodal münasibətlərin yaranması.

Vaxt –2 saat
Mühazirə - 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

III-V yüzilliklərdə Azərbaycanda məhsuldar qüvvələrin inkişafı. Feodal münasibətlərinin meydana gəlməsi. Feodal istehsal üsulunun əsas xüsusiyyətləri. Azərbaycan və Qərbi Avropa feodalizminin fərqli xüsusiyyətləri. İlkin Alban feodal dövləti. Feodalizmin əsas zümrələri: feodallar və kəndlilər. Albaniyada vergi və mükəlləfiyyətlər.

Azərbaycanın Sasanilər tərəfindən işğalı. Roma (Bizans)-Sasani müharibələri və Azərbaycan. Azərbaycanda Sasani zülmü. Sasanilərin vergi və köçürmə siyasəti. Sasanilərin müdafiə tədbirləri. Sasani zülmünə qarşı mübarizə. II Vaçenin Sasanilər əleyhinə üsyanı və onun nəticələri.

Albaniyada siyasi hakimiyyətin möhkəmləndirilməsi. III Mömin Vaçaqan. Aquen kilsə məclisi və onun qərarları. Albaniyada yerli hökmdar hakimiyyətinin ləğvi.

Azərbaycanda sosial hərəkatlar. Məzdəkilər hərəkatı. Məzdəkilər təliminin mahiyyəti.

Azərbaycanda feodal münasibətlərinin inkişafı və möhkəmlənməsi. Girdiman knyazlığının yaranması və yüksəlişi.

Azərbaycan əhalisinin etnik tərkibi. Azərbaycan türk xalqının yaranması.

III-VII əsrlərdə Azərbaycanın təsərrüfat həyatı. Mədəniyyət.

Mövzu 4. Azərbaycan Xilafətin hakimiyyəti dövründə

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

VI-VII əsrlərdə Ərəbistanda ibtidai icma cəmiyyətin dağılması və feodal münasibətlərinin formalaşması. İslam dininin yaranması. Ərəb dövlətinin meydana çıxması ilə ərəblərin işğallara başlaması. Ərəb işğalı ərəfəsində Azərbaycanda ictimai-iqtisadi vəziyyət. VII əsrin birinci yarısında Azərbaycanın cənub torpaqlarının işğalı.

Girdiman knyazlığının daxili və xarici siyasəti. Xilafətin Azərbaycanı işğal etməsi. Alban xristian kilsəsi, xilafətin kilsəyə münasibəti. Azərbaycan uğrunda Ərəb-Xəzər savaşları. Azərbaycanda ərəb işğalının başa çatması. İdarəçilik, torpaq və vergi siyasəti.

İslamın yayılması. Əməvilər və Abbasilər sülalələrinin hakimiyyəti dövründə vergilərin artırılması və ərəb zülmünün güclənməsi. Ərəb işğalçılarına qarşı xalqın mübarizəsi. Beyləqan üsyanı. Xürrəmilər hərəkatı. Cavidanın, daha sonra isə Babəkin başçılığı ilə Azərbaycanda xilafətə qarşı azadlıq mübarizəsi. Azərbaycandakı azadlıq müharibəsinin digər xalqların ərəblərə qarşı mübarizəsinə təsiri. Azadlıq savaşının məğlubiyyətinin səbəbləri, əhəmiyyəti və tarixi yeri. Xürrəmilər hərəkatının ərəb xilafətinin zəifləməsində və parçalanmasında rolu.

Atropatenanın və Albaniyanın Ərəb xilafətinin tərkibinə qatılması ilə ölkənin cənub və şimalı arasında iqtisadi, siyasi və

mədəni əlaqələrin güclənməsi. İslam dininin vahid dinə, dilə və əraziyə malik Azərbaycan türk xalqının formalaşması prosesində rolu.

VII-IX əsrlərdə Azərbaycanın təsərrüfat həyatı. Mədəniyyət.

Mövzu 5. IX-XII əsr Azərbaycan feodal dövlətləri

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Ərəb xilafətinin zəifləməsi. Azərbaycanda siyasi dirçəliş. Müstəqil feodal dövlətlərin meydana gəlməsi.

Şirvanşahlar dövlətinin meydana gəlməsi. Məzyədilər sülaləsi. Ətraf ərazilərin Şirvana birləşdirilməsi. Şimal sərhədlərinin müdafiəsində Şirvanşahlar dövlətinin rolu. Şirvanşahlar dövlətinin yaranmasının əhəmiyyəti.

Sacilər dövlətinin yaranması. Sacilərin mənşəyi. Azərbaycan torpaqlarının birləşdirilməsi. Yusif ibn Əbu Sac. Sacilər dövlətinin ərazisi. Azərbaycan tarixində Sacilər dövlətinin yeri.

Salarilər dövlətinin yaranması. Salarilər dövlətinin ərazisi. Salarilər dövlətinin süqutunun səbəbləri.

Rəvvadilərin mənşəyi. Rəvvadilər dövlətinin yaranması. Rəvvadilərin ərazisi. Rəvvadilərin hakimiyyəti dövründə Azərbaycanda oğuz türklərinin mövqeyinin güclənməsi.

Şəddadilərin mənşəyi. Dəbil əmirliyi. Gəncənin tutulması və dövlətin yaranması. Fəzl ibn Məhəmməd və onun fəaliyyəti.

Şəddadi-Gürcüstan, Şəddadi-Şirvan və Şəddadi-Rəvvadi münasibətləri. Azərbaycan torpaqlarının yadelli işğalçılardan qorunmasında Şəddadilərin rolu. Şəddadi-səlcuq münasibətləri.

Səlcuq türkləri və Azərbaycan. Səlcuqların Azərbaycanı işğal etməsi. Səlcuqların Azərbaycana gəlişlərinin əhəmiyyəti. Azərbaycan xalqının formalaşması prosesinin başa çatması.

Səlcuqlar dövründə feodal torpaq sahibliyinin inkişafı. Yeni torpaq mülkiyyəti və vergilər.

Səlcuq imperiyasının zəifləməsi. Azərbaycan Atabəylər dövlətinin yaranması. Atabəy Şəmsəddin Eldəniz. Gürcülərə qarşı mübarizə. Məhəmməd Cahan Pəhləvanın hakimiyyəti dövründə dövlətin yüksəlişi. “Məmlük dövrü”. Atabəylər dövlətinin süqutu.

XII əsrdə Şirvanşahlar dövlətinin yüksəlişi. Şirvan-Gürcüstan münasibətləri. I Axsitanın hakimiyyəti dövründə Şirvanın daxili və xarici vəziyyəti.

IX-XII əsr Azərbaycan dövlətlərinin idarəçiliyi və ictimai-iqtisadi quruluşu. Kənd təsərrüfatı. Kəndlilərin vəziyyəti. Sənətkarlıq, şəhərlər və ticarət. Avropa və Rusiya ilə ticarət əlaqələri.

IX-XII əsrlərdə mədəniyyətin inkişafı. Azərbaycan mədəniyyətinin “İntibah dövrü”. Memarlıq abidələri. Memar Əcəmi. Ədəbiyyatın inkişafı. Ə.Xaqani, N.Gəncəvi, M.Gəncəvi və başqaları. Kitabi-Dədə Qorqud dastanı. Elmin inkişafı.

Mövzu 6. Azərbaycanda monqol əsarəti

Vaxt – 2 saat
Mühazirə - 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Mərkəzi Asiyada Monqol dövlətinin yaranması, Onon qurultayı, monqolların ilk yürüşləri. Monqol işğalı ərəfəsində Azərbaycanda sosial - iqtisadi və siyasi vəziyyət. Cəbə və Subutayın rəhbərliyi ilə monqolların kəşfiyyat xarakterli birinci yürüşü. Şamaxı, Təbriz və Beyləqanın müdafiəsi. Monqol yürüşü nəticəsində Azərbaycanda siyasi və iqtisadi vəziyyətin gərginləşməsi.

Xarəzmşah Cəlaləddinin Azərbaycana yürüşü. Cəlaləddinin tərəfindən Atabəylər dövlətinə və Marağada Ağsunqurilərin hakimiyyətinə son qoyulması. Xarəzmşah Cəlaləddinin talançı vergi siyasəti və xalqın narazılığı. Usta Bəndərin rəhbərliyi ilə Gəncə üsyanı.

Monqolların Azərbaycana ikinci yürüşü və onun xarakteri. Azərbaycanın işğalının başa çatdırılması və Ali Monqol xaqanlığının tərkibinə qatılması. Ali Monqol xaqanlığının hakimiyyəti dövründə Azərbaycanda iqtisadi-siyasi durum. İqtisadi və mədəni tənəzzülü.

Monqolların Azərbaycana üçüncü yürüşünün baş verməsi. Beşinci monqol ulusunun-Hülakülər dövlətinin yaranması. Azərbaycanın Hülakülər imperiyasının mərkəzi kimi.

Monqolların torpaq və vergi siyasəti. Hülakülərin zəifləməsi və daxili çəkişmələr. Çobanilər və Cəlairilərin hakimiyyət uğrunda mübarizəsi. Hülakü-Qızıl Orda münasibətləri.

Monqollara qarşı xalq üsyanları. Qazan xanın islahatları. Hülakülər dövlətinin süqutu.

XIII - XIV əsrlərdə Azərbaycanda iqtisadi həyat. Şəhərlər, sənətkarlıq və ticarət. Mədəniyyət.

Mövzu 7. Azərbaycan XIV əsrin sonu – XV əsrdə

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

XIV əsrin sonu Azərbaycanda siyasi vəziyyət. Cəlairilərin Azərbaycanı işğalı. Azərbaycan Cəlairilər dövlətinin tərkibində.

Əmir Teymurun və Toxtamış xanın Azərbaycana yürüşləri. I İbrahimin Teymurla yaxınlaşması. Azərbaycanın Əmir Teymur tərəfindən işğalı. Əlincə qalasının müdafiəsi. Azərbaycan uğrunda Teymurilər, Cəlairilər və Qaraqoyunlular arasında mübarizənin güclənməsi. Ölkə daxilində iri feodal qruplaşmalar arasında çəkişmələrin artması.

Şirvanşahlar dövləti XIV əsrin II yarısı - XV əsrdə. Şirvanşahlar dövlətində hakimiyyət dəyişikliyi, Dərbəndilər sülaləsinin hakimiyyətə gəlməsi. Şirvanşah I İbrahimin daxili və xarici siyasəti. Azərbaycanın birləşdirilməsi uğrunda mübarizə.

Baharlı sülaləsi tərəfindən mərkəzi Van şəhəri olan Qaraqoyunlu tayfa ittifaqının yaradılması. Qaraqoyunluların Teymuri və Cəlairilərlə münasibətləri. Qara Yusif tərəfindən mərkəzi Təbriz şəhəri Qaraqoyunlu dövlətinin əsasının

qoyulması. Qara Yusifin ölümündən sonra Qaraqoyunlu dövlətinin zəifləməsi. Şirvanşahlarla və Ağqoyunlularla münasibətlərin pisləşməsi. Cahanşahın daxili və xarici siyasəti. Ağqoyunlu Uzun Həsən tərəfindən Qaraqoyunlu dövlətinə son qoyulması.

Bayandur sülaləsi tərəfindən siyasi mərkəz Diyarbəkir olmaqla Ağqoyunlu tayfa birliyinin əsasının qoyulması. Ağqoyunlu tayfa ittifaqında daxili çəkişmələr, tayfa birliyinin tənəzzülü. Uzun Həsən tərəfindən Ağqoyunlu tayfa ittifaqının möhkəmləndirilməsi. Ağqoyunluların Qaraqoyunlu, Teymuri və Osmanlılarla mübarizəsi. Uzun Həsən tərəfindən mərkəz Təbriz şəhəri olmaqla Ağqoyunlu dövlətinin yaradılması. Ağqoyunluların Ərdəbil hakimliyi və Şirvanşahlarla münasibətləri.

Ağqoyunlu dövləti və Qərb diplomatiyası. Ağqoyunlu-Osmanlı müharibələri. Ağqoyunlu dövlətində daxili çəkişmələr və onun tənəzzülü.

XV əsrdə Azərbaycanın ictimai - siyasi həyatı, mədəniyyət.

Mövzu 8. Səfəvilər dövləti

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Qızılbaşlar hərəkatı və Səfəvilər dövlətinin yaranmasında onun rolu. Ərdəbil hakimliyi. Səfəvi dövlətinin yaradılması uğrunda mübarizə. Səfəvilərin Azərbaycanı birləşdirmək uğrunda mübarizəsi. I Şah İsmayıl. Qızılbaşların Şirvana

yürüşü. Şamaxı və Bakının tutulması. Ağqoyunlularla müharibə. Təbrizin tutulması və Səfəvilər dövlətinin yaranması.

Almaqulağı döyüşü və Ağqoyunlu dövlətinin ikinci qolunun süqutu. I Şah İsmayılın fatehlik siyasəti: Ərəb İraqının, Diyarbəkrin və Xorasanın birləşdirilməsi. I Şah İsmayılın Gürcüstan yürüşləri. Şirvan üzərində nəzarətin gücləndirilməsi.

I Şah İsmayılın xarici siyasəti. Osmanlı dövləti ilə münasibətlərin kəskinləşməsinin səbəbləri. Avropa dövlətləri ilə Osmanlı imperiyasına qarşı ittifaq cəhdi. Avropa dövlətlərinin niyyətləri. Çaldıran döyüşü və Səfəvi-Osmanlı müharibələrinin birinci mərhələsinin başlanması. Səfəvilərin ərazi itkiləri.

I Şah Təhmasibin hakimiyyəti dövründə ölkənin daxili vəziyyəti. Qızılbaş əmirlərinin hakimiyyət uğrunda mübarizəsi. I Şah Təhmasibin hakimiyyəti dövründə Səfəvi-Osmanlı müharibələri. Şirvan və Şəkinin birləşdirilməsi. Vahid, mərkəzləşdirilmiş Azərbaycan dövləti yaratmaq prosesinin başa çatması. Amasya sülhü və Səfəvi-Osmanlı müharibələrinin birinci mərhələsinin başa çatması.

I Şah Təhmasibin ölümündən sonra hakimiyyət uğrunda mübarizə. Səfəvilər dövlətinin zəifləməsi. Səfəvi-Osmanlı müharibələrinin ikinci mərhələsi. I Şah Abbasın hərbi-inzibati islahatları. I Abbasın xarici siyasəti. “Böyük elçilik”. Avropa dövlətləri ilə münasibətlər. Səfəvi-İngiltərə müqaviləsi. Hörmüzün geri qaytarılması.

İstanbul sülhü. Səfəvi-Osmanlı müharibələrinin yeni mərhələsinin başlanması. II İstanbul, Mərənd və Qəsri-Şirin

sülhləri. Səfəvilər dövlətinin ərazi bütövlüyünün bərpa olunması.

Səfəvilər dövləti II Abbasın hakimiyyəti dövründə. Dövlətin beynəlxalq nüfuzunun güclənməsi. Səfəvilər dövlətinin Böyük Moğol imperiyası ilə münasibətləri. XVII əsrin ortalarında Rusiya-Səfəvi qarşıdurması. Səfəvilər dövlətinin zəifləməsinin səbəbləri.

Səfəvilərin dövlət idarəçiliyi. Ordu. İnzibati idarəçilikdə və orduda Azərbaycan türklərinin rolu.

XVI-XVII əsrlərdə Azərbaycanda sosial-iqtisadi vəziyyət. Torpaq mülkiyyət formaları. Vergi və mükəlləfiyyətlər.

XVI-XVII əsrin birinci yarısında Azərbaycan mədəniyyəti.

Mövzu 9. Azərbaycan XVIII əsrdə

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

XVIII əsrin əvvəllərində. Səfəvilər dövlətinin tənəzzülünün səbəbləri. Sultan Hüseynin daxili siyasəti. Feodal istismarının güclənməsi. Xalq kütlələrinin vəziyyətinin ağırlaşması. Səfəvilərə qarşı üsyanlar. Hacı Davud. Əfqanların Səfəvilərə qarşı üsyanı. İsfahanın alınması. II Təhmasib.

Azərbaycan I Pyotrun işğal planlarında. Pyotrun "Bəyannaməsi" və onun mahiyyəti. Rus qoşunlarının Xəzərsahili vilayətlərə yürüşü. Xəzərsahili vilayətlərin ruslar tərəfindən işğalı. Xarici dövlətlərin Azərbaycan uğrunda

rəqabəti. 1724-cü il İstanbul müqaviləsi. Azərbaycan torpaqları Osmanlı və Rusiya hakimiyyəti altında.

İşğal edilmiş Azərbaycan torpaqlarının azad edilməsi uğrunda mübarizə. Nadir xan. Osmanlı dövlətinə qarşı mübarizə. Bağdad müqaviləsi. Rus qoşunlarının Xəzərsahili vilayətlərdən çıxarılması. Rəşt və Gəncə müqavilələri.

Muğan qurultayı. Nadirin şah seçilməsi və Səfəvilər dövlətinin süqutu. Azərbaycan Nadir şah imperiyasının tərkibində. Nadir şahın daxili siyasəti. İnzibati, aqrar və vergi siyasəti. Nadir şahın dini islahat cəhdləri. Dövlət idarəetmə sistemində dəyişikliklər. Azərbaycanda Nadir şaha qarşı üsyanlar.

Nadir şah imperiyasının süqutu və Azərbaycan xanlıqlarının yaranması. Azərbaycanın xanlıqlara bölünməsinin səbəbləri.

Cənub xanlıqları. Fətəli xan Əfşar, Məhəmmədhəsən xan Qacar və Kərim xan Zənd arasında mərkəzi hakimiyyət uğrunda mübarizə. Urmiya, Təbriz, Xoy, Qaradağ və Ərdəbil xanlıqları. Ağa Məhəmməd şah Qacarın hakimiyyət uğrunda mübarizəsi.

Şimal xanlıqları. Şəki xanlığı. Hacı Çələbi və onun birləşdirmə siyasəti.

Qarabağ xanlığının yaranması və güclənməsi. İbrahim Xəlil xanın dövründə xanlığın daxili və xarici siyasəti. Separatçılığa qarşı mübarizə.

Quba xanlığı. Fətəli xanın birləşdirmə siyasəti. Şimal-şərqi Azərbaycan dövləti. Birləşdirmə siyasətinin uğursuzluğunun səbəbləri.

XVIII əsrin sonlarında Azərbaycanda siyasi vəziyyət. Azərbaycan uğrunda dövlətlərarası rəqabət. 1796-cı ildə rus

qoşunlarının Azərbaycana işğalçılıq yürüşü. Ağa Məhəmməd şah Qacarın Azərbaycan yürüşləri.

Xanlıqların idarəetmə sistemi. XVIII əsrdə Azərbaycanın təsərrüfat həyatı. Aqrar münasibətlər.

XVIII əsr Azərbaycan mədəniyyəti.

Mövzu 10. Azərbaycan XIX əsrin birinci yarısında. Azərbaycanın bölüşdürülməsi

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

XIX əsrin əvvəllərində Azərbaycan xanlıqlarının ictimai-iqtisadi vəziyyəti. Rusiyanın Qafqaza dair işğalçılıq planları. İngiltərə və Fransanın mövqeyi. Şərqi Gürcüstanın Rusiya tərəfindən işğalı. Azərbaycan torpaqlarının işğalının başlanması. Car-Balakənin işğalı. Andlı öhdəlik. Gəncənin qəhrəmancasına müdafiəsi. Cavad xan.

Şimali Azərbaycan uğrunda birinci rus-İran müharibəsinin başlanması. Qarabağ və Şəki xanlıqlarının işğalı. Kürəkçay müqavilələri. Şamaxı xanlığının zəbt edilməsi. Dərbənd, Bakı və Quba xanlıqlarının işğalı.

Üçmədzin, Qəmərli və Qarababa döyüşləri. Əsgəran danışıqları. Müharibənin gedişində dönüş. Aslandüz döyüşü. Gülüstan sülh müqaviləsi. Azərbaycan torpaqlarının iki yerə bölünməsi. Çarizmin Şimali Azərbaycanda milli dövlətçilik ənənələrini məhv etmək siyasəti. Komendant üsul-idarəsinin tətbiqi və onun mahiyyəti.

İkinci-Rusiya İran müharibəsinin başlanması. Rusiya əleyhinə qarşı Şimali Azərbaycanda üsyanlar. Şəmkir və Gəncə döyüşləri. İrəvanın qəhrəmancasına müdafiəsi. Həsən xan. İrəvanın işğalı və rus qoşunlarının Cənubi Azərbaycana daxil olması. Təbrizin müdafiəsi. Rusiya və İran arasında sülh danışıqları. Urmiya və Ərdəbilin tutulması. Rusların Şeyx Səfi kitabxanasını qarət etməsi. Azərbaycan xalqının maddi və mənəvi sərvətlərinin talan edilməsi. Türkmənçay müqaviləsi. Azərbaycanın iki yerə bölüşdürülməsinin başa çatması. Rus-Osmanlı müharibəsi və Ədirnə sülhü.

İran və Osmanlı dövlətindən ermənilərin köçürülərək Azərbaycan ərazisində yerləşdirilməsi. İrəvan və Qarabağda demoqrafik vəziyyətin dəyişməsi.

Çarizmin müstəmləkə zülmünə qarşı üsyanlar və onun səbəbləri. Car-Balakən, Talış, Quba və Şəki üsyanları. Üsyanların məğlub olmasının səbəbləri. XIX əsrin 30-cu illərində baş vermiş üsyanların əhəmiyyəti.

1840-cı il inzibati və məhkəmə islahatları. Ümumrusiya idarəçilik sisteminin tətbiqi. Qafqaz canişinliyinin yaradılması. Yeni inzibati islahatlar. Çarizmin müstəmləkəçilik siyasətinin inzibati islahatlarda əksi.

Ağa və bəylərin torpaqlarının müsadirə edilməsi və onun nəticələri. 1846-cı il 6 dekabr reskripti. 1847-ci il "Kəndli Əsasnamələri".

XIX əsrin birinci yarısında Azərbaycan mədəniyyəti.

Mövzu 11. Azərbaycanda kapitalist münasibətlərinin meydana gəlməsi

Vaxt – 2 saat
Mühazirə - 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Rusiyada 1861-ci il aqrar islahatı. Kəndli islahatının Cənubi Qafqazda həyata keçirilməsi. Azərbaycanda 1870-ci il kəndli islahatı.

XIX əsrin 60-70-ci illərində Azərbaycanda həyata keçirilmiş burjua islahatları və onların çatışmayan cəhətləri. Çarizmin Qafqaz xalqlarına, o cümlədən Azərbaycan xalqına münasibəti və onun səbəbləri. XIX əsrin II yarısında Azərbaycanda kapitalist münasibətlərinin inkişafı.

İslahatdan sonrakı dövrdə Azərbaycanın kənd təsərrüfatında və sənayesindəki dəyişikliklər. XIX əsrin II yarısında Azərbaycanda kənd təsərrüfatı və onun sahələri. Azərbaycan kəndində kapitalist münasibətlərinin inkişafı. 1870-ci il islahatından sonra kəndlilərin sosial və milli zülmə qarşı mübarizəsi. Azərbaycanda qaçaq hərəkatı və çarizmə qarşı digər çıxışlar.

İltizam sisteminin ləğvi. Neft sənayesinin inkişafı. Neft hasilatı, neft emalı və kimyəvi istehsal. Neft sənayesində yerli, rus və xarici kapitalın tətbiqi. Neft sənayesinin formalaşması. İri neft inhisarları. Rusiya hakim dairələrinin azərbaycanlı sahibkarlara münasibəti.

Sənayenin digər sahələri-mis sənayesi, ipəksarıma. Yüngül və yeyinti sənaye sahələri.

Kənd təsərrüfatının inkişafı: taxılçılıq, maldarlıq, bağçılıq, üzümçülük, şərabçılıq, ipəkçilik və texniki bitkilər, pambıqçılıq, tütünçülük.

Mexaniki zavodlar, Tikinti materialları sənayesi, enerji istehsalı. Balıq sənayesi, bu sahədə icarə sisteminin ləğvi. Dəmir yolu çəkilişi. Nəqliyyat əlaqələrinin genişlənməsi. Ticarətin inkişafı.

XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycan mədəniyyəti: maarif, səhiyyə. Məktəblər və mədrəsələr. Elmin inkişafı. İctimai-siyasi fikir. “Əkinçi” qəzeti və onun fəaliyyəti.

XIX əsrin II yarısı Azərbaycanın ziyalı təbəqəsinin və milli burjuaziyanın formalaşması.

XIX əsr Azərbaycan mədəniyyəti. Ədəbiyyatın inkişafı. Azərbaycan milli teatrının meydana gəlməsi. Ədəbi - mədəni əlaqələrin güclənməsi.

Mövzu 12. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatı

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

1. Şimali Azərbaycanda demokratik və milli-azadlıq hərəkatı. XIX əsrin sonu kapitalist münasibətlərinin inkişafı şəraitində milli ideyanın formalaşması. Milli burjuaziyanın və milli ziyalı təbəqəsinin yaranması və xalqı istiqamətləndirə bilməsi. Azadlıq hərəkatı ərəfəsində ictimai - siyasi vəziyyət.

1905-ci il Rusiya inqilabı və onun Azərbaycanda milli hərəkatın başlanmasına təsiri. Milli - azadlıq hərəkatını doğuran sosial - iqtisadi və siyasi səbəblər. Bu hərəkatın əsas dövrləri, onların başlıca xüsusiyyətləri. "Şərq ərizəsi" və "Ümumxalq haqq istəyi" Rusiya müsəlmanlarının qurultayları. Qurultaylarda tatar və Azərbaycan ziyalılarının mövqeləri. "İttifaqi müslimin" partiyası. Qurultayların Azərbaycan xalqının milli oyanışına və maariflənməsinə təsiri.

Çarizmin "parçala və hökmranlıq et" siyasəti, ermənilərin Azərbaycanlılara qarşı milli soyqırımı siyasəti. "Difai" partiyası və onun yaranmasını şərtləndirən amillər. Hümmət təşkilatının yaranması. Fəhlə hərəkatının genişlənməsi. "Mazut konstitusiyası". Azərbaycan nümayəndələri Rusiyanın dövlət dumalarında. Azərbaycanlı deputatların fəaliyyəti.

"Müsavat" partiyası. Milli - azadlıq hərəkatında onun yeri və rolu.

XX əsrin əvvəllərində mətbuat, elm, incəsənət, ədəbiyyat. Milli - azadlıq hərəkatında demokratik fikir və mətbuatın iştirakı. XX əsrin əvvəllərində milli mətbuatın fəaliyyəti. Xalqın maariflənməsində milli ziyalılarımızın yeri və rolu.

2. Güney Azərbaycanda milli - demokratik hərəkat. Türkmənçay müqaviləsindən sonra Cənubi Azərbaycanın iqtisadi və siyasi vəziyyəti. Cənubi Azərbaycan Qacarlar dövlətinin tərkibində. Cənubi Azərbaycanda əcnəbilərin, dövlət məmurlarının zülmünə və feodal istismarına qarşı narazılığın güclənməsi.

Şaha qarşı çıxışların güclənməsi, Tehranda xalqın bəstə oturması ilə etirazların artması. Xalqın demokratik

dəyişikliklər uğrunda mübarizəsi. Cənubi Azərbaycanda inqilab inqilabi hərəkatın yetişməsi.

1905-1911-ci illər Məşrutə inqilabının sosial - iqtisadi və siyasi zəmini. Cənubi Azərbaycan Məşrutə inqilabı ərəfəsində: ictimai və iqtisadi - siyasi durum. Cənubi Azərbaycan İran inqilabının mərkəzi kimi. Konstitusiya və parlament. Təbrizdə Əncümən yaradılması. Səttar xanın başçılığı ilə demokratik hərəkatın başlanması. Təbrizdə silahlı üsyanın qələbə çalması.

Cənubi Azərbaycana xarici müdaxilə. İngiltərə və Rusiyanın şah hökumətinə köməyi. İrticanın hücuma keçməsi və fədai dəstələrinin tərksilah edilməsi. İnqilabi hərəkatın yatırılması. 1905-1911-ci illər Məşrutə inqilabının əhəmiyyəti.

Mövzu 13. Müstəqillik ərəfəsində Azərbaycanda siyasi vəziyyət

Vaxt – 4 saat
Mühazirə - 2 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Rusiyada Fevral inqilabının qələbəsi. Çar mütləqiyyətinin devrilməsi. Rusiyada, o cümlədən Azərbaycanda da ikihakimiyyətliliyin yaranması.

Azərbaycanda İctimai Təşkilatların İcraiyyə Komitəsinin yaradılması və fəaliyyəti. Xüsusi Cənubi Qafqaz Komitəsinin yaradılması.

Azərbaycan ziyalılarının inqilaba münasibəti. İnqilab dövründə Azərbaycanda mətbuatın fəaliyyəti.

1917-ci il Qafqaz müsəlmanlarının Bakı qurultayı. Rusiya müsəlmanlarının birləşməsi və Rusiyanı federativ dövlət formasında görmək ideyası. Moskva qurultayı. Moskva qurultayında Rusiyanın gələcək siyasi-inzibati quruluşuna dair fikir ayrılıqları.

1917-ci ilin Oktyabr çevrilişi. Bolşeviklərin hakimiyyətə gəlməsi. Oktyabr çevrilişindən sonra Azərbaycanda siyasi vəziyyət. Azərbaycanda mövcud olan siyasi partiyaların və təşkilatların fəaliyyəti.

Zaqafqaziya (Cənubi Qafqaz) Komissarlığının yaradılması və fəaliyyəti. Osmanlı imperiyası ilə münasibətlər. Ərzincan barışığı.

Qafqaz Seyminin yaradılması. Azərbaycan Cənubi Qafqaz dövlətçiliyi sistemində. Trabzon konfransı. Seymin Osmanlı dövləti ilə müharibəsi. Cənubi Qafqaz Demokratik Federativ Respublikasının yaradılması və süqutu. Cənubi Qafqaz dövlətçiliyində azərbaycanlı deputatların yeri və rolu.

Bolşeviklərin Bakıda hakimiyyəti ələ keçirmələri. Bakı Sovetinin azərbaycanlılara qarşı milli ayrı seçkilik siyasəti. Mart soyqırımı. Bolşeviklərin, "Daşnaksütyun"un və Erməni Milli Şurasının azərbaycanlılara qarşı milli qırğın törətməsi. Bakı, Şamaxı, Quba, Qarabağ ərazisində və Naxçıvanda dinc Azərbaycan əhalisinin fiziki cəhətdən məhv edilməsi.

"Mart qırğınlarının" Azərbaycanda və Cənubi Qafqazda siyasi vəziyyətə təsiri. Cənubi Qafqaz hökumətinin mart hadisələrinə münasibəti.

Mart soyqırımının milli azadlıq hərəkatına təsiri. Milli dövlətin yaradılması zərurətinin meydana çıxması.

Bakı Xalq Komissarları Sovetinin yaradılması, onun fəaliyyəti, mahiyyəti, antiazərbaycan siyasəti və süqutu. Sentrokaspi diktaturasının yaradılması və fəaliyyəti. İngilislərin Bakıya dəvət olunması.

Cənubi Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatı. Şeyx Məhəmməd Xiyabaninin rəhbərliyi ilə demokratik hərəkatın genişlənməsi. Milli hökumətin yaradılması və fəaliyyəti. Hərəkatın irticaçı qüvvələr tərəfindən yatırılması. Hərəkatın əhəmiyyəti.

Mövzu 13. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Seymdə millətlərarası ziddiyyətlər. Batum konfransı. Cənubi Qafqaz Respublikasının süqutunda Almaniya və Osmanlı faktoru. "Poti razılaşması". Gürcüstanın müstəqilliyini elan etməsi. Cənubi Qafqaz Respublikasının süqutu.

Azərbaycan Müvəqqəti Milli Şuranın yaradılması. Azərbaycanın istiqlaliyyətinin elan edilməsi. "İstiqlal bəyannaməsi".

Azərbaycan xalq Cümhuriyyətinin ilk addımları. Birinci hökumət kabinetinin təşkili. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Tiflis dövrü.

Milli hökumətin Gəncəyə köçməsi və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Gəncə dövrü. İyun böhranı: səbəbləri və nəticələri. İkinci hökumət kabinetinin təşkili və fəaliyyəti.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk xarici siyasət addımları. Osmanlı imperiyası ilə Batum müqaviləsinin bağlanması. Batum müqavilələrinin mahiyyəti və əhəmiyyəti.

Qafqaz İslam Ordusunun təşkili və fəaliyyəti. Bakı XKS qoşunlarının Gəncə üzərinə yürüşü. Göyçay döyüşü və hərbi təşəbbüsün Qafqaz İslam Ordusunun əlinə keçməsi. Şamaxı əməliyyatı. Bolşevik-daşnak qüvvələrinin məğlubiyyəti.

Bakı XKS-nin istefası. Oyuncaq Sentrokaspi diktaturasının yaradılması. İngilislərin Bakıya dəvət edilməsi.

Qafqaz İslam Ordusunun "Bakı əməliyyatı". Bakının azad edilməsi. Azərbaycan və türk oğullarının qəhrəmanlığı.

Milli hökumətin Bakıya köçməsi və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Bakı dövrü. Azərbaycan hökumətinin Bakıda asayişi təmin etmək üçün həyata keçirdiyi tədbirlər.

Osmanlı komandanlığının Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinə münasibəti.

Mudros barışığı. General Tomsonun başçılığı ilə Bakıya ingilis qoşunlarının gəlməsi. İngilislərin azərbaycanın müstəqilliyi məsələsinə münasibəti. Hökumətin ölkənin suverenliyini qorumaq uğrunda mübarizəsi.

Müvəqqəti Milli Şuranın buraxılması və Parlamentin açılışı. Azərbaycan parlamentinin quruluşu, tərkibi.

Azərbaycan hökumətinin tədbirləri. daxili siyasət: Dövlət quruculuğu, iqtisadi və mədəni siyasət tədbirləri.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə qarşı qəsdlərin aradan qaldırılması. Qarabağda erməni separatizminin qarşının alınması. Araz-Türk Respublikası və onun əhəmiyyəti.

Xarici siyasət: Türkiyə, İran, RSFSR, İngiltərə, İtaliya və başqa ölkələrlə münasibətlər.

Azərbaycan nümayəndələri Paris sülh konfransında. Azərbaycan diplomatiyasının beynəlxalq arenada ilk addımları. Azərbaycanın müstəqilliyinin de-fakto tanınması.

Beşinci hökumət kabinetinin istefası. Növbəti hökumət kabinetinin təşkili məsələsi. "Beşinci kolon"un pozucu fəaliyyəti.

Sovet Rusiyasının Azərbaycanın suveren hüquqlarına qəsd etməsi. Parlamentin son iclası: hakimiyyətin bolşeviklərə verilməsi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin süqutunun səbəbləri. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Azərbaycan tarixində yeri və rolu.

Mövzu 15. Azərbaycan XX əsrin 20-90-cı illərində

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin idarəçilik orqanlarının ləğvi. Azərbaycan Sovet Sosialist Respublikasının yaradılması.

Müvəqqəti Hərbi İnqilab Komitəsi. Azərbaycan SSR-in ilk dekretləri.

Sovet rejiminə qarşı üsyanlar. Gəncə, Qarabağ, Zaqatala, Quba və Lənkəran üsyanları.

Azərbaycanın ərazi bütövlüyünə qarşı yeni qəsdlər. Ermənistanın Rusiyanın köməkliyi ilə Qarabağ, Zəngəzur və Naxçıvanı ələ keçirmək niyyətləri. Erməni planlarının boşa çıxması. Moskva və Qars müqavilələri. Dağlıq Qarabağ Muxtar Vilayətinin yaradılması. Naxçıvan Muxtar Sovet Sosialist Respublikasının yaradılması və onun əhəmiyyəti.

Azərbaycan SSR-in formal müstəqilliyinin ləğv edilməsi istiqamətində atılan addımlar: Sovet Rusiyası ilə müqavilələr və Zaqafqaziya Mərkəzi İcraiyyə Komitəsinin yaradılması. SSRİ-nin təşkili və ZSFSR-in onun tərkibinə daxil edilməsi.

Sovet hökumətinin iqtisadi siyasəti. "Hərbi kommunizm" siyasəti və onun ağır nəticələri. Ərzaq sapalağı və onun ləğvi. Yeni iqtisadi siyasətə keçid. YİS dövründə iqtisadiyyatın inkişafı. Sənayeləşdirmə xətti və onun mahiyyəti.

Kollektivləşdirmə və onun acı nəticələri. Kollektivləşdirməyə qarşı üsyanlar.

Sovet tipli diktatura rejiminin qurulması. Azərbaycan partiya rəhbərliyində tez-tez dəyişikliklər və onun səbəbləri. 1937-ci il konstitusiyası. 30-cu illərin repressiyaları.

20-30-cu illərdə Azərbaycan mədəniyyəti. Əlifba dəyişiklikləri və onun nəticələri. Mədəni-maarif müəssisələrinin yaradılması. Ali təhsil müəssisələri şəbəkəsinin inkişafı.

Cənubi Azərbaycan Rza şah diktaturası dövründə. Azərbaycan xalqının milli-mənəvi dəyərlərinə və dilinə qarşı İran hökumətinin irticaçı siyasəti.

Azərbaycan SSR İkinci dünya müharibəsi illərində. Azərbaycanda hərbi səfərbərlik və cəbhəyə ümumxalq köməyi. Milli Azərbaycan diviziyaları. Azərbaycanın qəhrəman oğulları ön cəbhələrdə və partizan hərəkatında. Azərbaycan "milli legionları"nın fəaliyyəti. Müharibədə qələbənin əldə olunmasında Bakı neftinin rolu.

1941-ci il "Şəhrivər hadisələri". Sovet qoşunlarının İrana daxil olması. Cənubi Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatının yüksəlişi. 21 Azər hərəkatı. S.C.Pişəvərinin başçılığı ilə Milli hökumətin təşkili və onun həyata keçirdiyi tədbirlər. Cənubi Azərbaycan böyük dövlətlərin planlarında. Milli hökumətin süqutu və onun səbəbləri.

Müharibədən sonra Azərbaycan SSR-in inkişafı. Ermənilərin yenidən "Qarabağ məsələsi"ni qaldırmaq cəhdləri. Azərbaycanlıların Ermənistandan kütləvi deportasiyası (1948-1953).

İmam Mustafayevin hakimiyyəti dövründə görülən tədbirlər. Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi və Respublikada idarəçiliyin gücləndirilməsi. H.Əliyevin dövründə həyata keçirilən iqtisadi, siyasi və mədəni tədbirlər. Sənaye və kənd təsərrüfatının inkişafı. Ermənilərin əsassız iddialarının dəf edilməsində H. Əliyevin rolu.

"Yenidənqurma" siyasəti və onun iflası. SSRİ-də milli münaqişələrin alovlanması. Ermənistanın Azərbaycana qarşı yeni ərazi iddiaları.

Sovet hökumətinin antiazərbaycan siyasəti. Ermənistandan azərbaycanlıların kütləvi deportasiyasının son mərhələsi. Qarabağda vəziyyətin gərginləşməsi. Xalq azadlıq hərəkatının başlanması. “Xalq Cəbhəsi”. “Meydan hərəkatı”. 20 Yanvar faciəsi.

H. Əliyevin Naxçıvanda fəaliyyəti. Müstəqilliyə doğru ilk addımlar: “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında Bəyannamə”. 1991-ci il 18 oktyabrda “Azərbaycan Respublikasının Dövlət Müstəqilliyi haqqında Konstitusiya Aktı” nın qəbulu.

Cənubi Azərbaycan XX əsrin 70-ci illərində. Şah rejiminə qarşı etiraz hərəkatı. 29 bəhmən hərəkatı. Şah rejiminin devrilməsində Cənubi Azərbaycanın rolu. İran İslam Respublikasının yaradılması. Azərbaycanlıların hüquqlarının pozulması. Azərbaycan dilinin və mədəniyyətinin sıxışdırılması siyasəti. Azərbaycanlıların milli hüquqlarının müdafiəsi uğrunda mübarizəsi.

Mövzu 16. Müstəqil Azərbaycan Respublikası

Vaxt – 6 saat
Mühazirə - 4 saat
Seminar – 2 saat

Mövzunun qısa məzmunu:

Müstəqillik ərəfəsində Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyət. Müstəqillik haqqında Konstitusiya aktının qəbul edilməsi. SSRİ-nin dağılması və müstəqillik haqqında referendum. Azərbaycan Respublikasının Dünya birliyi

tərəfindən tanınma prosesi. Dövlət atributları – himn və gerbin qəbulu. Milli valyutanın tədavülə buraxılması.

Qarabağ münaqişəsinin dərinləşməsi. Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzünün genişlənməsi. Xocalı faciəsi. Ermənilərin azərbaycanlılara qarşı növbəti soyqırımı.

Azərbaycanda hakimiyyət uğrunda çəkişmələr. 1992-ci il 6 mart-14-15 may hadisələri. A.Mütəllibovun hakimiyyətdən uzaqlaşdırılması. Şuşa və Laçının işğalı. AXC-Müsavat cütlüyünün hakimiyyətə gəlməsi. Daxili və xarici siyasətdə uğusuzluqlar. Kəlbəcərin işğalı. Hakimiyyət uğrunda mübarizənin daha da qızışması. Gəncə qiyamı və onun nəticələri. Azərbaycan vətəndaş müharibəsi ərəfəsində. Ağdam, Füzuli və Cəbrayılın işğalı.

Qurtuluş hərəkatı. Heydər Əliyevin ikinci dəfə hakimiyyətə qayıdışı. Azərbaycan dövlətçiliyinə qarşı çevrilmiş qəsdlərin qarşısının alınması. Separatçılara qarşı mübarizə.

H. Əliyevin prezident seçilməsi. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində addımlar. Ordu quruculuğu. Azərbaycan ordusunun uğurlu əks-hücum əməliyyatları. Horadiz əməliyyatı. Atəşkəs haqqında saziş. Siyasi sabitlik və əmin-amanlığın bərpa edilməsi.

"Əsrin müqaviləsi" və onun əhəmiyyəti. Dövlət quruculuğu. Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının qəbulu. Demokratik Azərbaycan parlamenti. Demokratik cəmiyyət qurulması istiqamətində addımlar. Hüquq islahatları. Aqrar islahatlar və onun əhəmiyyəti. Özəlləşdirmə. Azərbaycan iqtisadiyyatında özəl bölmənin yaradılması. Azərbaycanda demokratik və vətəndaş cəmiyyətinin yaradılması.

H. Əliyevin xarici siyasəti. Azərbaycanın dünya birliyinin tamhüquqlu üzvünə çevrilməsi. Budapeşt, Lissabon və İstanbul sammitləri. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi Azərbaycan Respublikasının xarici siyasətində. Dünya azərbaycanlılarının təşkilatlanmasında H.Əliyevin rolu.

İlham Əliyevin baş nazir və prezident seçilməsi. Ölkə iqtisadiyyatında inkişafın davamlı xarakter alması. Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin istifadəyə verilməsi və onun ölkə iqtisadiyyatına təsiri. Respublikada quruculuq işlərinin genişləndirilməsi. İqtisadiyyatın müxtəlif sahələrini inkişaf etdirmək üçün dövlət proqramları. Sahibkarlığın inkişafına dövlət qayğısı. Ordu quruculuğu.

İ.Əliyevin xarici siyasəti. Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizama salınması istiqamətində addımlar. Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq nüfuzunun möhkəmlənməsi. Azərbaycanın dünya dövlətləri ilə qarşılıqlı əlaqələri. Azərbaycanın regionun mühüm dövlətinə çevrilməsi.

Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin eskalasiyası. “Dördgünlük müharibə”. Azərbaycan ordusunun uğurları.

Müstəqillik dövründə Azərbaycan mədəniyyəti. Mədəniyyətə dövlət qayğısının artması. Mədəniyyət xadimlərinin dövlət tərəfindən himayə edilməsi. Xalqın tarixi yaddaşının bərpası istiqamətində addımlar. Təhsil sisteminin inkişafı. Təhsil islahatları.

Azərbaycan idmançıları dünya arenasında. Azərbaycanda Olimpiya hərəkatı və onun əhəmiyyəti. Azərbaycan mühüm beynəlxalq tədbirlərin keçirildiyi ölkələrdən biridir.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

I. Dərsliklər və dərs vəsaitləri

1. Azərbaycan tarixi. Dərslik.(S. Əliyarlının red. ilə). Bakı, 1996, 2009
2. Azərbaycan tarixi. Dərslik. (Z. Bünyadovun red. ilə).I cild. Bakı,1994
3. Azərbaycan tarixi, 7 cilddə. Bakı, 1998-2003
4. Azərbaycan tarixi, 7 cilddə. Bakı, 2007. I cild. (təkrar nəşr)
5. Azərbaycan tarixi. XIX-XXI əsrin əvvəlləri. Ali məktəblər üçün mühazirələr kursu. Bakı 2010
6. Azərbaycan tarixi üzrə qaynaqlar. Bakı,1989
7. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası, 2 cilddə: I - II cild. red. Yaqub Mahmudov. Bakı, 2004.
8. Əliyev, R. Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaranması, fəaliyyəti və süqutu: Dərs vəsaiti /Elmi red. prof. S. Məmmədov/ Bakı, 2006.
9. Əmrahov M. XX əsrdə Azərbaycanda milli azadlıq hərəkatı. Bakı, 2009.
10. Məmmədov İ. Azərbaycan tarixi (ali məktəblər üçün dərslik) Bakı, 2005.
11. Naxçıvan ensiklopediyası. 2 cilddə. Bakı, 2005
12. Naxçıvan tarixi atlası. Bakı, 2010
13. Şükürov K. Azərbaycan tarixi. (Üç hissədə) Bakı,2004

II. Monoqrafiyalar

1. Azərbaycan Cümhuriyyəti (1918-1920). N.Ağamalıyevanın redaktəsi ilə. Bakı, 1998

2. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti (1918-1920). Parlament (Stenoqrafik hesabatlar). 2 cilddə. Bakı: Azərbaycan, 1998
3. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Ensiklopediyası. Baş redaktor: Y.Mahmudov. 2 cilddə. Bakı, 2004
4. Azərbaycan Respublikasının tarixi. 2 cilddə. Bakı, 2016
5. Arzumanlı V, Mustafa N. Tarixin qara səhifələri. Deportasiya. Soyqırım. Qaçqınlıq. Bakı, 1998.
6. Aşurbəyli S. Şirvanşahlar dövləti. Bakı, 2006
7. Azərbaycan SSR Xalq təsərrüfatı Böyük Vətən müharibəsi illərində. Bakı, 1985
8. Babayev İ. Qəbələ. Bakı, 1971
9. Baharlı M.N. Azərbaycan. Bakı, 1993.
10. Bakıxanov A. Gülüstani-İrəm. Bakı, 1990
11. Baykara H. Azərbaycan istiqlal mübarizəsi tarixi. Bakı, 1992.
12. Bayramova R.M. Azərbaycan rəhbərliyində ixtilaflar və daxili siyasi çəkişmələr (1920-1925-ci illər). Bakı, 2007
13. Bünyadov Z. Azərbaycan VII-IX əsrlərdə. Bakı, 2007
14. Bünyadov Z. Azərbaycan Atabəylər dövləti. Bakı, 2007
15. Bünyadov T. Azərbaycan arxeologiyası oçerkləri. Bakı, 1960
16. Cəfərli N. Səfəvilər dövləti. Bakı, 2000
17. Cənubi Azərbaycan tarixinin oçerkləri. 1928-1917. Bakı, 1985.
18. Erməni terroru. Bakı, 2005
19. Əfəndiyev O. Azərbaycan Səfəvilər dövləti. Bakı, 2007
20. Əliyev F. XVIII əsrin birinci yarısında Azərbaycanda ticarət. Bakı, 1964

21. Əliyev F. Əliyev M. Naxçıvan xanlığı. Bakı, 1996
22. Əliyev M. Azərbaycan iqtisadiyyatının formalaşması və inkişaf problemləri. Bakı, 2000
23. Əliyev R. Azərbaycan VII-XII əsrlərdə. Bakı, 1980
24. Əzizov T. Azərbaycan XX əsrin əvvəllərində. Bakı, 1997.
25. Əzizov E. «Difai»: XX əsrin əvvəllərində erməni-azərbaycanlı münaqişəsinin ilkin tarixi şərtləri və səbəbləri. Bakı, 2009.
26. Fazili A. Atropatena (e.ə. IV – eramızın VII əsrləri). Bakı, 1992
27. Fərzəlibəyli Ş. Azərbaycan və Osmanlı imperiyaları. (XV-XVI əsrlər). Bakı, 1995
28. Fərzəlibəyli Ş. Azərbaycan XV-XVI əsrlərdə. Bakı, 1983
29. Göyüşov R. Azərbaycan arxeologiyası, Bakı, 1986.
30. Göyüşov R. Qafqaz Albaniyasında xristianlıq. Bakı, 1987
31. Həsənli C. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xarici siyasəti (1918-1920). Bakı, 2009
32. Həsənov C. Azərbaycan beynəlxalq münasibətlər sistemində (1918-1920). Bakı, 1993.
33. Həsənov Ə. Müasir beynəlxalq münasibətlər və Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti. Bakı, 2005
34. Həsənov Ə. Azərbaycanın geosiyasəti. Bakı, 2015
35. Həsənov N.A. Oyanmış Təbriz və Səttərxan. Bakı, 1986.
36. Həsənəliyev Z. Səfəvi dövləti. Bakı, 2000
37. Hüseynov M.M. Azıx mağarasının sirri. Bakı, 1990.
38. Hüseynov M.M. Uzaq daş dövrü. Bakı, 1973.

39. Hüseynov Y. Qarabağnamələr Azərbaycan tarixini öyrənmək üçün mənbə kimi. Bakı, 2007
40. Hüseynova İ. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin qurucusu. Bakı, 2004
41. İbrahimov C. Azərbaycanın XV əsr tarixinə dair oçerklər. Bakı, 1960
42. İbrahimov T.A. İranda siyasi cəmiyyət və təşkilat və onların fəaliyyəti 1958-1906. Bakı, 1987
43. İrəvan xanlığı. Bakı,2010
44. İsgəndərli A. Azərbaycan həqiqətləri: 1917-1920. Bakı, 2012
45. İsgəndərov A. Azərbaycanda türk-müsəlman soyqırımı problemlərinin tarixşünaslığı 1918-1920 Bakı, 396 s.
46. İsgəndərov A. 1918-ci il mart qırğınının tarixşünaslığı. Bakı, 1997
47. İsmayıl M. Bağırova M. Şəki xanlığı. Bakı, 1997
48. İsgəndərov, A. Azərbaycanda türk-müsəlman soyqırımı problemlərinin tarixşünaslığı 1918-1920. Bakı, 2006
49. Kazımi P. Səfəvilər dövründə Azərbaycanda kitabxana işi. Bakı, 2008
50. Qafarov V. Türkiyə-Rusiya münasibətlərində Azərbaycan məsələsi. Bakı, 2011
51. Qafqaz Albaniyasının tarixi məsələləri. Bakı, 1962
52. Qarabağnamələr. I-II-III cildlər. Bakı, 2006,
53. Qasımlı M. C. Heydər Əliyev - istiqlala gedən yol (1969-1987-ci illər). Bakı, 2006.
54. Qasımov M. Birinci dünya müharibəsi illərində böyük dövlətlərin Azərbaycan siyasəti (1914-1918-ci illər). 3

hissədə, I hissə (1914-cü il avqust – 1917-ci il oktyabr). Bakı, 2000
55. Qasımov M. Birinci dünya müharibəsi illərində böyük dövlətlərin Azərbaycan siyasəti (1914-1918-ci illər). 3 hissədə, II hissə (1917-ci il noyabr – 1918-ci il noyabr). Bakı, 2001
56. Qasımov M. Birinci dünya müharibəsi illərində böyük dövlətlərin Azərbaycan siyasəti (1914-1918-ci illər). 3 hissədə, III hissə (sənədlər, materiallar, xəritələr, şəkillər). Bakı, 2004,
57. Qaşqay S. Manna dövləti. Bakı, 1993
58. Qeybullayev Q. Qarabağ: Etnik və siyasi tarixinə dair. Bakı, 1990.
59. Qəhrəmanova, A. Azərbaycan Demokratik Respublikasında xalq maarifinin təşkili yolları. Bakı, 2005.
60. Quba. Aprel-May 1918-ci il. Müsəlman qırğınları sənədlərdə. Tərtib edən:S. Rüstəmova-Tohidi. Bakı, 2013
61. Mahmudov Y. Azərbaycan: qısa dövlətçilik tarixi. Bakı: Təhsil, 2005
62. Mahmudov Y. Azərbaycanın Avropa ölkələri ilə əlaqələri (XV əsrin ikinci yarısı) Bakı, 1986
63. Mahmudov Y. Azərbaycan diplomatiyası. Bakı, 2006
64. Mahmudov Y. Azərbaycan xalqının İrəvan və ətrafındakı torpaqlara tarixi varislik hüququ bərpa olunmalıdır (Azərbaycan, ingilis və rus dillərində). Bakı, 2015
65. Mahmudov Y. Öyrənilməmiş səhifələr. Bakı,1973.

66. Mahmudov Y. Odlar yurduna səyahət. Bakı, 1980
67. Mahmudov Y, Şükürov K. Qarabağ: real tarix, faktlar, sənədlər. Bakı, 2005
68. Mədətov Q. Azərbaycan SSR Böyük Vətən müharibəsində. Bakı, 1965
69. Məmmədov Ə. Müstəqil Azərbaycan dövlətinin bərpası və möhkəmləndirilməsi uğrunda mübarizə. Bakı, 1999
70. Məmmədova F. Qafqaz Albaniyasının siyasi tarixi və tarixi coğrafiyası. Bakı, 1987
71. Məmmədov T. Qafqaz Albaniyası ilk orta əsrlərdə. Bakı, 2006
72. Məmmədov Z.C. Azərbaycanda XI - XIII əsrlərdə fəlsəfi fikir. Bakı, 1978.
73. Məmmədzadə M.B. Milli Azərbaycan hərəkatı. Bakı, 1992.
74. Mir Mövsün Nəvvab. 1905-1906-cı illərdə erməni-müsəlman davası, Bakı, 1993
75. Musayev İ. Azərbaycanın xarici siyasəti. I hissə Bakı, 2003.
76. Mustafa N. İrəvan xanlığı: erməni vandallarının yox etdiyi Xan sarayı. Bakı, 2016
77. Mustafayev T. XVIII yüzillik-XIX yüzilliyin əvvəllərində Osmanlı-Azərbaycan münasibətləri. Bakı,2002
78. Mustafayev T. Quba xanlığı. Bakı, 2005
79. Mustafazadə T. "Erməni məsələsi"ndən erməni terrorizminə. Bakı, 2016
80. Nağıyev S. Qızılbaşlıq haqqında. Bakı, 1997

81. Nəbiyev T. Azərbaycanda aqrar münasibətlər. Bakı, 1970
82. Nəcəfli G.C. Çuxursəd hakimləri və İrəvan xanları. Bakı, 2016
83. Nəcəfli T. Qaraqoyunlu və Ağqoyunlu dövlətlərinin tarixi müasir türk tarixşünaslığında. Bakı, 2000
84. Nəcəfov B. Azərbaycan Demokratik Respublikası. Bakı, 1992.
85. Nəfisi Səid. Babək. Bakı, 1990.
86. Nəsibzadə N. Azərbaycan Demokratik Respublikası. Bakı, 1990.
87. Nəsibzadə N. Azərbaycanın xarici siyasəti (1918-1920). Bakı, 1996
88. Nəsibzadə N. Bölünmüş Azərbaycan, bütöv Azərbaycan. Bakı, 1997
89. Onullahi S. XIII - XVII əsrlərdə Təbriz şəhərinin tarixi. Bakı,1982.
90. Paşayev A. Cümhuriyyət parlamentinə gedən yol.- Bakı, 2005.
91. Piriyev V. Azərbaycanın tarixi coğrafiyası. Bakı, 2006
92. Piriyev V. Azərbaycan Hülakülər dövlətinin tənəzzülü dövründə (1316-1360-ci illər). Bakı, 1978
93. Rəsulzadə M.Ə. Azərbaycan Cumhuriyyəti. Bakı, 1990.
94. Rəsulzadə M.Ə. Əsrimizin Siyavuşu. Çağdaş Azərbaycan ədəbiyyatı. Çağdaş Azərbaycan tarixi. Bakı, 1991
95. Rəsulzadə M.Ə "Bolşeviklərin Şərq siyasəti". Bakı, 1994.

96. Seyidov M. Azərbaycan xalqının soykökünü düşünərkən. Bakı, 1989
97. Sumbatzadə Ə. XIX əsr Azərbaycan sənayesi. Bakı, 1964
98. Sumbatzadə. Ə. Quba üsyanı. Bakı, 1961
99. Süleymanov, M. Azərbaycan ordusu (1918-1920). Bakı, 1998
100. Süleymanov M. Azərbaycanda türk şəhidlikləri. Bakı, 2000
101. Süleymanov, M. "Azərbaycanda ilk Milli Hərbiyyə Məktəbi (1918)". Bakı, 2000
102. Süleymanov M. Qafqaz İslam Ordusu və Azərbaycan. Bakı, 1999
103. Svyatoçovski T. Rusiya və Azərbaycan: sərhədyanı bölgə keçid dövründə. Bakı, 2000
104. Şərifli M. IX əsrin ikinci yarısı-XI əsrlərdə Azərbaycan feodal dövlətləri. Bakı, 1978
105. Tahirzadə Ə. Nadir şah Əfşar. Bakı, 2005
106. Talıbzadə İ.A. Azərbaycanda 1912-ci il aqrar islahatı. Bakı: 1965
107. Vəlixanlı N. Ərəb xilafəti və Azərbaycan. Bakı, 1993
108. Vəliyev T. İmperializm dövründə Azərbaycan sənayesi və proletariatı. Bakı, 1989
109. Yaqublu N. Azərbaycan legionerləri. Bakı, 2005
110. Yaqublu N. Əbdürrəhman Fətəlibəyli-Düdənginski. Bakı, 2009
111. Yüceer N. Birinci Dünya Savaşında Osmanlı Ordusunun Azerbaycan ve Dağıstan Harekatı. Ankara, 1996

112.Zülfüqarlı M. Azərbaycan tarixinin qəhrəmanlıq səhifəsi: Göyçay döyüşləri: iyun-iyul 1918-cil. Bakı, 2017
113.Zülfüqarlı M. Şamaxı soyqırımı. 1918-ci il. Bakı, 2011
114.Али-заде А. Социально-экономическая и политическая история Азербайджана XIII — XIV вв. Баку, 1956
115.Алиев И. Каспийская нефть Азербайджана. - М.: Известия, 2003.
116.Ибрагимов М.Дж. Предпринимательская деятельность Г.З.Тагиева. Баку, 1990.
117.Исмаилов Э. Власть и народ. Послевоенный сталинизм в Азербайджане. 1945-1953. Баку, 2003
118.Нифталиев И. Азербайджанская ССР в экспансионистких планах армян (20-е годы XX века). Баку, 2009,
119.Сеидзаде.Д.Б. Из истории азербайджанской буржуазии в 30-е годы XIX - начале XX в. Баку, 1980

III. Elmi məqalələr

1. Abışov V.Ş.1917-1918-ci illərdə Bakıda bolşevik rejimi qurtulmasının müasir Azərbaycan tarix elmində əksi// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2015 s.108-114
2. Ağayev S.Q.AXC dövründə sosial-iqtisadi vəziyyət və sol yönümlü təşkilatlar // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2014 s. 167-173

3. Aslanov E.N. Bakı Kommunasının türk-müsəlman əhalisinə qarşı həyata keçirdiyi mart soyqırımı XX əsrin 20-30-cu illəri sovet tarixşünaslığında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.191-199
4. Arslan İ.İ. Qafqaz respublikalarının Osmanlı dövləti ilə əlaqələrinin qurulması // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2010 s. 148-154
5. Aslanova T.A. Azərbaycandakı milli siyasətin digər Cənubi Qafqaz Respublikaları ilə müqayisəli təhlili (XX əsrin 20-30-cu illəri) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.123-130
6. Baba Bəhruz Vidadi oğlu. Şirvan XVI əsrin 20-30-cu illərində// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2014 s. 195-200
7. Baxşəliyev F.E. XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində Azərbaycan sahibkar kəndində təsərrüfatçılığın yeni sahələrinin yaranması və genişlənməsi // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2013 s. 56-61
8. Baxşəliyev F.E. Şimali Azərbaycanda 1870-ci il kəndli islahatından sonra torpaq sahibliyi və torpağın icarə edilməsi haqqında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2010 s. 108-113
9. Baxşəliyev F.E. Şimali Azərbaycanda 1870-ci il kəndli islahatının həyata keçirilməsində iki əsas mərhələ haqqında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2010 s. 87-93

10. Baxşəliyev A.A. Səfəvi dövlətinin Portuqaliya və İspaniya ilə münasibətləri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2009 s. 84-90
11. Bayramlı Z.H. Səfəvi dövlətinin əsgəri təşkilatının ali komanda heyəti // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2009 s. 140-145
12. Bəxtiyarov H.Ə. Azərbaycan-ATƏT münasibətləri (XX ƏSRİN 90-cı illəri) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.161-165
13. Cavadova A.S.XVI əsrin II yarısında Səfəvi–Avropa siyasi münasibətlərində iqtisadi amilin rolu problemi müasir türk tarixşünaslığında// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2015 s.115-122
14. Cəfərov C.M. 1920-1930-cu illərdə kənd təsərrüfatının kollektivləşdirilməsi prosesi Azərbaycan reallığında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2008 s. 95-99
15. Darabadi P.Q., Əlisgəndərli C.S.1991– 2011-ci illərdə Azərbaycan diplomatiyasının əsas istiqamətləri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2011 s. 73-79
16. Dostiyev T.M. Orta əsr Şəmkir şəhərinin abadlığı arxeoloji qazıntılar işığında// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2015 s. 89-95
17. Əhmədova H.E.NATO-nun Cənubi Qafqaz strategiyası və Azərbaycan Respublikası // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2015 s.189-195

18. Əmrahov Z.C. "Erməni məsələsi"nin yayılmasında erməni kilsəsinin rolu // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2009 s. 131-138
19. Əliyarlı S. Milli hərəkatımızın ilkin dönəmləri. Azərbaycan qəzeti, 1992-ci il, № 9-10.
20. Əliyev E.Z. II Rusiya-Iran müharibəsi və "Erməni Vilayəti"nin yaradılması// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2015 s.177-183
21. Əliyeva F.M. M.Ə.Rəsulzadə 1905-1911-ci iilər İran inqilabında Güney Azərbaycanın yeri haqqında. // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2008 s. 152-157
22. Əsədli K.X. Şirvan ipəyi və böyük ipək yolunda Şirvan bölgəsinin rolu (tarixi − etnoqrafik araşdırma) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2014 s. 81-89
23. Əsgərova C.M. Azərbaycan xalqının müstəqillik uğrunda mübarizəsi və siyasi durum (1989-1991-ci illər) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2013 s. 134-140
24. Heydər Əliyevin "Azərbaycan polisi günü"nə həsr edilmiş təntənəli mərasimdə nitqi. "Xalq qəzeti", 03.07.2002
25. Hətəmov R.Q. Almaniyanın Şərq siyasətində yeni meyllər və Qafqaz uğrunda mübarizə (1917-ci ilin sonu – 1918-ci ilin mayı) // Tarix və onun problemləri, I məqalə, 1998, № 4, s. 58-66

26. Hətəmov R.Q. Almaniyanın Şərq siyasətində yeni meyllər və Qafqaz uğrunda mübarizə (1917-ci ilin sonu – 1918-ci ilin mayı) // Tarix və onun problemləri, II məqalə, 1999, № 1, s. 127-132
27. Hətəmov R. Denstervilin Bakıya hərbi ekspedisiyası haqqında// Ümummilli Lider Heydər Əliyevin anadan olmasının 85-ci ildönümü münasibətilə Tarix fakültəsi əməkdaşlarının elmi-praktik konfransının materialları. Bakı, 2008, s. 288-295
28. Hətəmov R.Q.1918-ci ilin yayında Almaniya-Osmanlı müttəfiqlik münasibətlərində gərginliyin yaranması // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2012 s. 77-85
29. Hətəmov R. 1918-ci ilin yayında Almaniyanın Azərbaycanda iqtisadi maraqlarını təmin etmək istiqamətində cəhdləri// Tarix və onun problemləri, 2012, №3 s. 110-116.
30. Hətəmov R.Q. Sovet Rusiyası- Almaniya "əlavə müqaviləsi"nin (27 avqust 1918-ci il) meydana çıxması səbəbləri haqqında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2008 s. 114-121
31. Xəlilov A.X. Azərbaycan SSR-də hakimiyyətdaxili ixtilaflar 1927-ci ildə: trotskizm və milli təmayül // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2015 s.145-151
32. İsgəndərov A.C. Qafqaz İslam ordusu və Azərbaycan // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2008 s. 60-69

33. İsgəndərova N.Y. XX yüzilliyin əvvəllərində Azərbaycanda milli hərəkatın yaranması və təşkilatlanması// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2015 s.197-203
34. İslamova Z.R.XVIII əsrin I rübündə Azərbaycan tarixi zadəgan A.I.Lopuxinin qeydlərində // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2014 s. 90-95
35. İsmayıl Musa. "Moskva Bəyannaməsi": baxışlar və mövqelər// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.53-58
36. Kərimov B.O.XIX əsrin II yarısında Azərbaycan elminin inkişafında İrəvan ziyalılarının rolu // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2014 s. 201-208
37. İsmayıl Musa. Qafqaz üzərində qərb mandatlığı məsələsi və Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin mövqeyi // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2014 s. 22-29
38. İsmayılov Ş.N. Səfəvi dövlətinin mərkəzi idarəetmə orqanları (Engelbert Kempfer və Sansonun gündəlikləri üzrə) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2012 s. 183-188
39. İsmayılov Ş.N.XVII əsrin 80-ci illərində Səfəvi dövlətinin şəhərlərinin sosial struktur məsələləri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2011 s. 217-222
40. İsmayılov X.C. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaranması ərəfəsində yerli dövlət hakimiyyəti və

özünüidarəetmə orqanlarının fəaliyyətinin normativ-hüquqi əsasları // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2010 s. 101-107

41. Qafarov V.V. Berlin danışıqlarında "Azərbaycan məsələ"si və "Osmanlı-alman protokolu" (1918 sentyabr-oktyabr)// // "Naxçıvan" Universiteti. Elmi əsərlər. (beynəlxalq münasibətlər, tarix, filologiya, coğrafiya, iqtisadiyyat, pedaqogika, psixologiya və riyaziyyat). 2016, №1(2). s.21-34
42. Qasımov E.A. Azərbaycan-Böyük Britaniya əməkdaşlığında mədəni əlaqələrin istiqamətləri (1994-2004-cü illər) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2013 s. 117-121
43. Qasımov Ə.Q. Naxçıvanın tarixi taleyində Heydər Əliyevin rolu // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2010 s. 187-192
44. Qasımov R.Y. Azərbaycanda milli ordu quruculuğu prosesində Osmanlı dövlətinin roluna dair // Milli Azərbaycan tarixi muzeyi-2015.Bakı: Elm və Təhsil, 2015. s.108-121
45. Qasımov R.Y. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti-Osmanlı iqtisadi əlaqələrinin bəzi məsələlərinə dair (Osmanlı arxiv materialları əsasında) // Pedaqoji Universitet Xəbərləri. Təbiət, humanitar və pedaqoji-psixoloji elmlər bölməsi. Bakı, 2015. №1. s.222-226
46. Qasımov R.Y. Osmanlı arxiv sənədləri Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti – Osmanlı dövlətlərarası münasibətlərinin ilkin dövrünün öyrənilməsinə dair

mənbə kimi // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2015 s.160-167

47. Qasımov R.Y.Naxçıvan və İrəvan bölgələrində türk-müsəlman əhalisinə qarşı törədilən soyqırımı cinayətləri Osmanlı arxiv sənədlərində // “Naxçıvan” Universiteti. Elmi əsərlər. (beynəlxalq münasibətlər, tarix, filologiya, coğrafiya, iqtisadiyyat, pedaqogika, psixologiya və riyaziyyat). 2016, №1(2). s. 57-66
48. Qaybaliyeva N.K.1988-1991-ci illərdə Azərbaycanda ictimai-siyasi vəziyyət // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2015 s.196-202
49. Qəribova A.Ə. XVII əsrin 20-40-cı illərində Səfəvi dövlətinin Mərkəzi Asiya dövlətləri ilə münasibətlərinə dair // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2014 s. 151-156
50. Quliyev B.N.XIII – XIV əsrlər Azərbaycanın musiqi tarixi (ingilisdilli tarixşünaslıq üzrə) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2015 s.134-138
51. Quliyev C. Ş. Car-Balakən camaatlığı və Gəncə xanlığının çar Rusiyası tərəfindən işğalı Qafqaz Arxeoqrafiya Komissiyasının sənədlərində // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2011 s. 202-209
52. Quliyev C.Ş. Qarabağ xanlığının tarixi Qafqaz Arxeoqrafiya Komissiyasının aktlarında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2013 s. 108-114

53. Quliyev C.Ş. Şəki və Şamaxı xanlıqlarının çar Rusiyası tərəfindən işğalı Qafqaz Arxeoqrafiya Komissiyasının sənədlərində // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2012 s. 157-163
54. Quliyev İ.A. Fevral inqilabi: çarizmin süqutu və siyasi partiyalar (I məqalə) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2015 s.158-166
55. Mahmudov Y. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Türk – İslam dünyasında ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət idi. Xalq qəz., Bakı, 2016, 31 may
56. Məhərrəmova S.S. Azərbaycan respublikasının prezidenti İlham Əliyevin xarici siyasətində Almaniyanın yeri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2012 s. 145-150
57. Məmmədov N. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə dövlət-din münasibətləri// Dövlət və din. №4. 2015 s.15-26
58. Məmmədov N.R. Azərbaycanın Qarabağ bölgəsi qəzalarının tarixindən// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2015 s.134-144
59. Məmmədov N.Z. Hakimiyyət orqanlarının kütləvi repressiya siyasəti // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2012 s. 52-59
60. Məmmədov N.Z. Sovet hakimiyyəti orqanlarının səhv siyasətinə qarşı genişlənən kəndli hərəkatı (1920-1930-cu illər) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2014 s. 50-58
61. Məmmədova N.B. Hörmüz uğrunda Səfəvilərin mübarizəsi və nəticələri // Bakı Universitetinin

Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.115-122
62. Məmmədova N.B. XVI əsrdə Hind okeanı uğrunda Osmanlı - Portuqaliya rəqabəti // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2014 s. 84-89
63. Məmmədova S.V. Qobustanda qədim Roma kitabəsi// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.179-184
64. Məmmədova Ş.R. Milli kommunistlər, yaxud millətçi kommunistlər? // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2011 s. 55-63
65. Məmmədova Y.E. Dəkən knyazlıqları ilə Səfəvi dövləti arasında qarşılıqlı əlaqələr və həmin əlaqələrin Moğol-Səfəvi münasibətlərinə təsirinə dair // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2009 s. 166-172
66. Nəcəfli G.C. Ermənilərin Irandan Şimali Azərbaycan torpaqlarına məqsədyönlü şəkildə köçürülməsi (Yeni qaynaqlar işığında) // // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası Humanitar elmlər seriyası №3. 2015 s.68-77
67. Nəbiyev V.R. Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafında İlham Əliyevin rolu // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2011 s. 109-114
68. Nəsirov N.P. Qazan xanın dini islahatı (inglisdilli tarixşünaslıq üzrə) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2015 s.127-133

69. Sadıqov M.O. Son 100 ildə erməni vəhşilikləri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2011 s. 178-184
70. Seyidova S.M. Ermənilərin mənşəyi və tarixinə dair// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2010 s. 166-172
71. Seyidova S.M. «Erməni məsələsi»nin yaranmasının ilkin səbəbləri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2013 s. 105-110
72. Sofiyev M.M. Atatürk və Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrinə dair // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2006 s. 75-82
73. Süleymanlı R.H. Azərbaycan-Gürcüstan münasibətləri (1918-1920-ci illər) // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2008 s. 164-167
74. Süleymanov N.M. Səfəvilər dövründə ticarətin inkişafında karvansaralar və karvan yollarının rolu // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2015 s.139-144
75. Süleymanov N.M. Səfəvilər dövründə kənd təsərrüfatında ipəkçilik və pambıqçılıq sahələrinin inkişafı // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2013 s. 111-116
76. Süleymanov N.M. Səfəvilərin təsərrüfat həyatında şəhərlərin rolu səyyah gündəliklərində // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2012 s. 112-118

77. Şabıyev B.Ş. İrəvan bəylərbəyi Təhmasibqulu xan Qacar// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2015 s.62-69
78. Şabıyev B.Ş. İrəvan tarixinin saxtalaşdırılması cəhdi // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №2. 2009 s. 77-81
79. Şabıyev B.Ş. Çuxur-Səəd anlayışı // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2010 s. 99-103
80. Şahmuradov A.Ş. SSRİ-nin süqutu prosesi haqqında // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2012 s. 60-70
81. Şahverdiyev Ə. Osmanlı-Transqafqaz münasibətlərində Azərbaycan geostrateji amilinin yeri və rolu (Trabzon-Batum sülh konfransları dövründə) // Tarix və onun problemləri, 2001, № 2, s. 60-63
82. Şamiyeva H.R.VII-IX əsrlərdə pavlikianlar hərəkatına dair// Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №4. 2011 s. 161-167
83. Topçubaşov Ə.M. Azərbaycanın təşəkkülü // Azərbaycan SSR Elmlər Akademiyasının xəbərləri. Tarix, fəlsəfə və hüquq seriyası, 1990, № 3, s. 114-134
84. Vahabzadə V. Əliyarlı S. Dağlıq Qarabağ: İddialar və həqiqətlər. Azərbaycan" jurnalı №2 səh.187
85. Vəlizadə T.A.1918-ci il Mart soyqırımının Bakı hadisələri // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2015 s.183-190
86. Vəliyev T.T. XIX əsrin II yarısında şərqi slavyan ölkələrində sənayenin inkişafı haqqında // Bakı

Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №1. 2011 s. 81-92

87. Zeynalov İ.X, Səfərova X.R İkinci Dünya müharibəsindən sonrakı dövrdə repressiyaların yeni dalğası. Heydər Hüseynov haqqında həqiqətlər // Bakı Universitetinin Xəbərləri. Humanitar elmlər seriyası №3. 2014 s. 44-51